

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказом державної установи
«Український інститут розвитку
освіти»

від 14.04.26 № 58 аг

Програма базового онлайн-курсу «Відновлення освіти на деокупованій території»

Розробник: відділ професійного розвитку педагогічних працівників державної установи «Український інститут розвитку освіти»

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність. Сучасні виклики, спричинені збройним конфліктом в Україні та необхідністю відновлення освітньої системи на деокупованих територіях, вимагають від педагогів удосконалення професійних компетентностей, адаптивності та високого рівня професіоналізму. Забезпечення якісної освіти в цих умовах є пріоритетом державної політики та однією з головних умов стабілізації суспільного життя, інтеграції молоді в безпечне, розвивальне середовище.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 17.10.2023 № 1112 «Про затвердження Порядку формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України» розпочато формування та підготовку кадрового резерву педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти для роботи на деокупованих територіях (далі – резерв) Автономної Республіки Крим, Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей та м. Севастополь.

Держава гарантує здобувачам освіти на деокупованих територіях право на здобуття якісної та доступної української освіти незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак. Відновлення освітнього процесу у звільнених населених пунктах – це не тільки відновлення будівель та забезпечення навчальними матеріалами, а насамперед відновлення психологічного здоров'я учнів і педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (далі – педагогічні працівники), створення безпечного й

сприятливого освітнього середовища.

Педагогічні працівники, які зараховані до резерву, мають бути готові до організації освітнього процесу на деокупованих територіях, тому потребують особливої підготовки, спрямованої на поглиблення знань щодо сутності реформаційних процесів у галузі освіти та подолання освітніх втрат спричинених війною та окупацією, формування готовності до реалізації державних освітніх стандартів в умовах відновлення освітнього процесу на деокупованих територіях, розвиток та вдосконалення професійних компетентностей педагогічних працівників відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», зокрема щодо психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах війни та післявоєнного відновлення, педагогічного партнерства з учасниками освітнього процесу, організації освітнього процесу на засадах суб'єктності, надання підтримки учням/ученицям з особливими освітніми потребами у команді супроводу; створення безпечного освітнього середовища, організації інклюзивного навчання, критичного оцінювання інформації, використання та створення цифрових ресурсів, формування в здобувачів освіти усвідомлення необхідності додержуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України, прагнення до взаєморозуміння, безконфліктної комунікації тощо.

Програма базового онлайн-курсу «Відновлення освіти на деокупованій території» (далі – Програма) розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, яких зараховано до кадрового резерву (наказ Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 24.12.2024 № 1786) з урахуванням актуальних потреб освітян, специфіки роботи в постконфліктних умовах та пріоритету безпеки, психологічної підтримки й інклюзивного підходу до організації та впровадження освітнього процесу на деокупованих територіях. Навчання за цією Програмою є першим і обов'язковим етапом для всіх педагогічних працівників, яких зараховано до кадрового резерву. Опанування змісту Програми є важливим для забезпечення ефективного функціонування закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) на територіях, які були в окупації від декількох місяців (Чернігівська, Сумська області) до декількох років (Донецька, Луганська області, Автономна Республіка Крим).

Зміст Програми розроблено відповідно до державної політики щодо реформування системи освіти, з урахуванням вимог законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанови КМУ від 17.10.2023 № 1112 «Про затвердження Порядку формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України», розпорядження КМУ від 20.09.2024 № 897-р. «Про затвердження плану заходів з відновлення освіти на деокупованих територіях на 2024–2027

роки», державних стандартів загальної середньої освіти, професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом МОН від 29.08.2024 № 1225, інших нормативних документів.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, яких зараховано до кадрового резерву для роботи на деокупованих територіях.

Обсяг: 60 год (2 кредити ЄКТС).

Особливості реалізації програми. Реалізація програми потребує залучення викладачів, які пройшли попередню підготовку за змістом програми.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: розвиток та вдосконалення компетентностей педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, що необхідні для ефективної організації освітнього процесу після деокупації тимчасово окупованих територій України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- забезпечити розуміння особливостей та ціннісних орієнтирів діяльності закладу освіти та кожного педагогічного працівника на деокупованій території;
- поглибити знання з ключових концептів організації освітнього процесу після деокупації тимчасово окупованих територій та дотримання норм чинного законодавства;
- ознайомити з формами першої психологічної допомоги, психоемоційної підтримки та способами збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу;
- формувати здатність управління конфліктами під час освітнього процесу на деокупованій території;
- опанувати ключові напрями, завдання, особливості розбудови безпечного, інклюзивного та психологічно комфортного освітнього середовища в закладі освіти в умовах деокупації;
- розвинути вміння критично оцінювати інформацію та працювати з нею в умовах деокупації;
- розвинути здатність ефективно використовувати наявні цифрові ресурси для розбудови безпечного цифрового освітнього середовища;
- розвинути здатність виявлення в здобувачів освіти освітніх втрат та їх подолання з використанням методів, прийомів і технологій компетентнісного навчання.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться (відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом МОН від 29.08.2024 № 1225): А2. Предметно-

методична; А3. Інформаційно-цифрова; Б1. Психологічна компетентність; Б.3 Компетентність педагогічного партнерства; В1. Інклюзивна компетентність; В2. Здоров'язбережувальна компетентність; Д1. Здатність до навчання впродовж життя.

Очікувані результати підвищення кваліфікації

Слухачі будуть знати та розуміти:

- нормативно-правові документи, які регулюють діяльність ЗЗСО на деокупованій території, вимоги законодавства щодо захисту інформації, психологічної, психосоціальної допомоги та підтримки учасників освітнього процесу, прав і свобод людини, організації безпечного, розвивального, інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти;
- основи громадянської освіти та особливості реалізації громадянознавчого компонента у змісті навчання на деокупованій території;
- правила та способи критичного оцінювання інформації, основи медіаграмотності;
- основи першої психологічної допомоги, форми надання психоемоційної підтримки учням, які зазнали впливу війни;
- алгоритм роботи з конфліктами, способи боротьби зі стереотипами й упередженнями, методи вирішення конфліктних ситуацій і суперечок;
- особливості створення освітнього середовища в закладі освіти з урахуванням принципів універсального дизайну, організації інклюзивного навчання та роботи команди супроводу в ЗЗСО на деокупованій території;
- безпекові та санітарні норми в закладах освіти після відновлення на деокупованих територіях;
- способи поведінки в небезпечних ситуаціях, умовах кризи та фактори можливого ризику в приміщенні й на території закладу освіти;
- правила безпечної поведінки в умовах наявності мін та вибухонебезпечних предметів;
- форми й методи збереження ментального здоров'я та ресурсності в умовах війни та інших криз;
- цифрові технології і цифрові ресурси для організації освітнього процесу на деокупованій території.

Слухачі будуть уміти:

- моделювати педагогічну діяльність в закладах освіти, що знаходяться на деокупованій території;
- обирати та застосовувати різні способи та інструменти для критичного оцінювання і перевірки інформації, методи навчання учнів протидії ворожій пропаганді та захисту від інформаційних маніпуляцій;

- інтегрувати громадянознавчий компонент у навчальні предмети та формувати громадянські компетентності, що є найбільш актуальними для учнів, які проживають на деокупованих територіях;
- розпізнавати ознаки стресу та психологічних травм у здобувачів освіти, які пережили травматичний досвід, евакуацію або інші наслідки війни; надавати першу психологічну допомогу учасникам освітнього процесу, розвивати стресостійкість у суб'єктів освітнього процесу;
- управляти конфліктами (діагностувати та вчасно реагувати), використовувати різні методи вирішення конфліктних ситуацій і суперечок, що можуть виникати під час освітнього процесу на деокупованій території;
- адаптувати та модифікувати навчальний матеріал в освітньому процесі відповідно до особливих освітніх потреб здобувачів освіти;
- формувати в класі атмосферу підтримки, взаємоповаги та співпраці між учнями, долучаючи тих, хто має особливі освітні потреби;
- організовувати роботу здобувачів освіти за принципами безпеки в закладі освіти, в укритті, у непристосованих приміщеннях;
- створювати протоколи безпеки та алгоритм дій під час небезпеки та виникнення надзвичайної ситуації соціального характеру;
- формувати в здобувачів освіти культуру безпечної поведінки у воєнний і повоєнний час на територіях, потенційно забруднених вибухонебезпечними предметами;
- ідентифікувати види та прояви насильства, дискримінації, булінгу (цькування) та мобінгу в освітньому середовищі, вживати заходів щодо їх попередження;
- використовувати різні методи й прийоми збереження ментального здоров'я в умовах війни, ресурси та стратегії, що допомагають підтримувати ментальне здоров'я;
- діагностувати в здобувачів освіти освітні втрати та здійснювати їх подолання з використанням методів, прийомів і технологій компетентнісного навчання;
- використовувати мовні засоби української мови для ведення дискусій та переконання співрозмовників;
- використовувати цифрові сервіси й технології для розбудови безпечного цифрового освітнього середовища в закладі освіти на деокупованій території.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації: систему та критерії оцінювання результатів навчання визначає суб'єкт підвищення кваліфікації.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами виконання Програми суб'єкт підвищення кваліфікації визначає вид документа (свідоцтво, сертифікат тощо), що буде виданий педагогічним працівникам.

Технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі та облік виданих документів мають відповідати вимогам постанови КМУ від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (з урахуванням змін).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ДЕОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ					
Тема 1.1. Реінтеграція та відновлення деокупованих територій, особливості роботи закладу освіти в умовах деокупації	2	-	2	-	4
Тема 1.2. Робота з інформацією: правила критичного оцінювання, захисту від фейків та російської пропаганди, безпека комунікації	2	4	-	-	6
Тема 1.3. Психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу на деокупованій території	2	2	2	-	6
Тема 1.4. Робота з конфліктами. Медіація та ненасильницька комунікація	2	4	-	-	6
Разом за модулем	8	10	4	-	22
МОДУЛЬ 2. ОСВІТНІЙ ПРОСТІР В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НА ДЕОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ					
Тема 2.1. Стратегії розвитку інклюзивного освітнього середовища. Шляхи забезпечення інклюзивного навчання на деокупованій території	2	-	2	-	4
Тема 2.2. Особливості створення та адаптації освітнього простору в нетипових умовах	2	2	2	-	6

Тема 2.3. Організація безпечного, розвивального освітнього середовища в закладі освіти на деокупованих територіях: вимоги та можливості	2	-	2	-	4
Разом за модулем	6	2	6	-	14
МОДУЛЬ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ДЕОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ					
Тема 3.1. Цифрові технології та цифрові ресурси для організації освітнього процесу на деокупованій території	2	-	2	-	4
Тема 3.2. Особливості викладання в НУШ на деокупованій території	2	4	2	-	8
Тема 3.3. Освітні втрати та їх подолання	2	-	2	-	4
Тема 3.4. Базові основи громадянської освіти та реалізація громадянсько-ознавчого компонента в закладі освіти на деокупованій території	2	2	2	-	6
Разом за модулем	8	6	8	-	22
Підсумкові заходи	-	-	-	2	2
Усього	22	18	18	2	60

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ НА ДЕОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ

Тема 1.1. Реінтеграція та відновлення деокупованих територій, особливості роботи закладу освіти в умовах деокупації

Роль освіти в процесі реінтеграції деокупованих територій. Державна політика та програми щодо підтримки відновлення освіти на деокупованих територіях. Заклад освіти як провідник відновлення національної ідентичності та інтеграції в єдиний освітній простір. Завдання закладу освіти в реалізації державної освітньої політики на деокупованих територіях. Особливості організації освітнього процесу в умовах деокупації. Особливості роботи з дітьми, які тривалий час перебували в умовах обмеженого доступу до української освіти.

Тема 1.2. Робота з інформацією: правила критичного оцінювання, захисту від фейків та російської пропаганди, безпека комунікації

Інформація в умовах війни та деокупації. Способи критичного оцінювання інформації. Ресурси для перевірки достовірності джерел. Характеристики фейків та способи їх розпізнавання. Протидія пропаганді та дезінформації. Критерії медіаграмотності. Правила та інструменти перевірки інформації.

Тема 1.3. Психоемоційна підтримка учасників освітнього процесу на деокупованій території

Вплив воєнних дій та вимушеного переселення в Україні на психічне здоров'я здобувачів освіти. Вікові особливості психоемоційного стану здобувачів освіти в умовах війни.

Поняття про першу психологічну допомогу. Види першої психологічної допомоги. Перенаправлення.

Форми надання психоемоційної підтримки здобувачам освіти, зокрема дітям, що пережили травматичні події.

Тема 1.4. Робота з конфліктами. Медіація та ненасильницька комунікація

Принципи та алгоритми роботи з конфліктами в закладі освіти. Вчасне реагування на конфлікт. Розвиток комунікації та взаємодії, формування культури ефективною взаємодії, порозуміння та діалогу для запобігання конфліктам між учасниками освітнього процесу на деокупованій території.

Медіація як ефективний спосіб вирішення конфліктів у відносинах між

учасниками освітнього процесу. Метод ненасильницької комунікації.

МОДУЛЬ 2

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ НА ДЕОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

Тема 2.1. Стратегії розвитку інклюзивного освітнього середовища. Шляхи забезпечення інклюзивного навчання на деокупованій території

Законодавчі основи інклюзії, принципи та вимоги до освітнього середовища. Ключові цілі та завдання Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання. Особливості організації інклюзивного навчання та роботи команди супроводу на деокупованій території. Різноманітність особливих освітніх потреб. Травматичні події та їх вплив на виникнення нових особливих освітніх потреб.

Методи виявлення та роль фахівців і батьків у процесі ідентифікації потреб учнів. Врахування принципів універсального дизайну та розумного пристосування в освітньому процесі. Адаптація навчальних матеріалів і створення доступного середовища.

Індивідуальна програма розвитку (ІПР). Рівні підтримки дітей з ООП. Етичні аспекти, недискримінаційний підхід, фактори формування позитивного клімату в класі.

Тема 2.2. Особливості створення та адаптації освітнього простору в нетипових умовах

Адаптація шкіл до нових умов (ремонт, обладнання, санітарні правила та норми). Підготовка персоналу до роботи в складних умовах. Створення безпечного освітнього середовища в різних типах приміщень.

Визначення «нетипових умов» в освіті. Характеристика факторів, що впливають на створення нетипових умов (наприклад, природні катаклізми, конфлікти, пандемії, війни, обмежені ресурси тощо).

Виклики, що постають перед освітянами при адаптації освітнього простору до нетипових умов. Основні принципи створення та адаптації освітнього простору в нетипових умовах.

Облаштування освітнього простору в нетипових умовах. Функціональні осередки, що можуть бути створені в нетипових умовах та непристосованих до навчання приміщеннях. Організація освітнього процесу в нестандартних умовах.

Тема 2.3. Організація безпечного, розвивального освітнього середовища в закладі освіти на деокупованих територіях: вимоги та можливості

Забезпечення безпеки в закладах освіти на деокупованих територіях.

Відновлення освітнього процесу в умовах підвищених ризиків. Безпечно повернення до навчання: виклики та рішення. Безпека в закладі освіти під час надзвичайних ситуацій. Безпека учнів під час надзвичайних ситуацій. Евакуація та правила поведінки під час загрози.

Навчання безпечної поведінки під час різних типів загроз. Облаштування укриттів для здійснення освітнього процесу. Безпека в укриттях. Основи самозахисту та самооборони.

МОДУЛЬ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ДЕОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ

Тема 3.1. Цифрові технології та цифрові ресурси для організації освітнього процесу на деокупованій території

Цифрові технології та ресурси для освітнього процесу на деокупованих територіях. Використання інтерактивного контенту, інструментів для підтримки учнів з особливими освітніми потребами. Заходи з кіберзахисту та конфіденційності, безпечно зберігання навчальних матеріалів.

Організація дистанційного та змішаного навчання на деокупованій території. Навчання цифрової гігієни, системи захисту інформації учасників освітнього процесу. Виявлення та попередження випадків кібербулінгу в школах.

Тема 3.2. Особливості викладання в НУШ на деокупованій території

Особливості розроблення навчальних програм на основі модельних для різних класів та категорій здобувачів освіти на деокупованій території з урахуванням потреб здобувачів освіти й тривалості перебування поза межами освітнього процесу України. Індивідуальні освітні траєкторії здобувачів освіти на деокупованій території.

Групова та кооперативна форми організації діяльності здобувачів освіти на уроці. Компетентнісне навчання через проєктну, дослідницьку та експериментальну діяльність.

Особливості оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на деокупованих територіях.

Реалізація білінгвальної освіти в ЗЗСО на деокупованих територіях, можливості та моделі білінгвальної освіти.

Тема 3.3. Освітні втрати та їх подолання

Освітні втрати, пов'язані з тривалістю перебування здобувачів освіти поза межами освітнього процесу України.

Діагностування рівня навчальних досягнень учнів і різниці в академічній

успішності між різними категоріями здобувачів освіти на деокупованих територіях відповідно до державних стандартів освіти України. Інструменти для діагностування. Стратегії компенсації навчальних утрат і розривів.

Тема 3.4. Базові основи громадянської освіти та реалізація громадянознавчого компонента в закладі освіти на деокупованій території

Демократія і тоталітаризм (переваги України й відмінності з російською федерацією). Демократичні принципи та цінності в щоденній практиці викладання предметів у закладі освіти на деокупованій території.

Основи громадянської освіти та реалізація громадянознавчого компонента в закладі освіти на деокупованій території. Громадянська освіта та її роль у формуванні суспільства. Громадянські компетентності, що є найбільш актуальними для учнів, які проживають на деокупованих територіях.

Базові знання історії української державності та перебігу українсько-російських відносин, зокрема війни (починаючи з 2014 р.), їх роз'яснення здобувачам освіти в урочній та позаурочній діяльності.

Основи національно-патріотичного виховання в Україні, їх реалізація в закладах освіти на деокупованій території.

Список рекомендованої літератури

Нормативно-правові документи

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Про затвердження плану заходів з відновлення освіти на деокупованих територіях на 2024–2027 роки : розпорядження КМУ від 20.09.2024 № 897-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
4. Про затвердження Порядку формування кадрового резерву працівників для роботи у закладах освіти на деокупованих територіях України : постанова КМУ від 17.10.2023 № 1112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1112-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
5. Про затвердження типової освітньої програми для учнів 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-21#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
6. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
8. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
9. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.09.2025).
10. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 22.09.2025).

Основна література

1. Вплив війни та вимушеного переселення на психічне здоров'я дітей і підлітків. URL: <http://surl.li/yquscnm> (дата звернення: 22.09.2025).
2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я за ініціативою Олени Зеленської «Ти як?». URL: <https://howareu.com/> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Екосистема психологічної допомоги у сфері освіти. URL: <https://www.mentalhelp.in.ua/> (дата звернення: 22.09.2025).
4. Медіаграмотність під час війни: теорія, методика, інтерактив. Навчальний посібник / Довженко О., Єгорова А., Іванова Т., Міський В., Потапова В., Юричко А. / за загал. ред. О. Волошенюк, В. Іванова. К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 68 с. URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Mediagramotnost_pid_chas_viyny_web.pdf (дата звернення: 22.09.2025).
5. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник / Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 126 с. URL: <http://surl.li/juzzul> (дата звернення: 22.09.2025).
6. Стаємо сильнішими разом : методичний поради́ник з використання ресурсів ОДГ/ОПЛ у роботі з дитячими спільнотами задля сприяння інтеграції дітей, які спинилися в умовах війни / укладачі : М. Гриньова, Д. Карпенко, О. Солнцева; за заг. ред. : Н. Г. Протасової, В. В. Полторак, Ю. О. Молчанової. Київ, 2023. 165 с. URL: <http://surl.li/mvuohf> (дата звернення: 22.09.2025).
7. Щербакіова О., Кондрацька Л., Беженська А. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. Габітус : наук. журн. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2023. Вип. 55. С. 67–71. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/55-2023/11.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).

Додаткова література

1. Дідик Н. Ф. Система роботи із сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади, Великої Британії. URL: <http://surl.li/pevxuv> (дата звернення: 22.09.2025).
2. 10 цікавих ідей для навчання учнів медіаграмотності. Практичні прийоми. URL: <http://surl.li/bsibhg> (дата звернення: 22.09.2025).
3. Коли світ на межі змін: стратегії адаптації. Психологічна підтримка вчителів та дітей у часи війни / Упорядники: Д. Арцимеєва, Г. Терентьєва, О. Чуйко, В. Шкуро, А. Голотенко, заг. ред. Л. Залюбовська. URL: <https://static1.squarespace.com/static/627a2e40fe005402b6dbb84a/t/63a473cdd53>

[7f6502b9c5741/1671721935806/Svit+na+mezhi+zmin.pdf](https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/psihologija_stresy_2023_compressed.pdf) (дата звернення: 22.09.2025).

4. Психологія стресу та стресових розладів : навч. посіб. / Уклад. О. Ю. Овчаренко. — К. : Університет «Україна», 2023. — 266 с. URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/psihologija_stresy_2023_compressed.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

5. Ройз С. Травмачутливість у школі. 19 с. URL: <http://surl.li/lccvrg> (дата звернення: 22.09.2025).

6. Подолання освітніх втрат з української мови та літератури. Методичні рекомендації та приклади уроків. Київ, 2023. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/Buklet-22Podolannya-osvitnih-vtrat22.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).

7. Про методичні рекомендації : лист МОН від 03.08.2023 № 1/11479-23. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2023/08/04/Lvst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).

8. Путівник по Всеукраїнській школі онлайн. УІРО, 2024. 22с. URL: <https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/vseukrai%CC%88nska-shkola-onlajn-2024.pdf> (дата звернення: 22.09.2025).

9. Як говорити про російсько-українську війну. Уроки стійкості, боротьби та перемог. URL: <http://surl.li/vrfxqg> (дата звернення: 22.09.2025).